

Plan duurzaamheid

Esprit Scholen 2023-2025:

Hoe duurzaamheid vorm krijgt in ons onderwijs en in onze organisatie.

Inhoudsopgave

1. Introductie	p.3
2. Maatschappelijke context	P.5
Jongeren willen meer duurzaamheid in het onderwijs	p.5
Docenten willen wel maar kunnen niet	p.5
De integratie van duurzaamheid in Nederlands onderwijs	p.6
Waar is in Nederland behoefte aan?	p.7
Onderwijsliteratuur, onderwijsmateriaal en organisaties	P.7
De opgave binnen de bouw en bedrijfsvoering	p.8
Onze lokale context: Amsterdam en duurzaamheid	p.9
3. Waar staat Esprit?	p.10
Geschiedenis	p.10
Visie en beleid	p.11
Curriculum	p.11
Pedagogiek & Didactiek	p.12
Professionele Ontwikkeling	p.14
Omgeving	p.14
Gebouwen	p.15
Bedrijfsvoering	p.16
4. Waar willen we heen?	p.20
Het onderwijsmanifest	p.20
Het HR beleidsplan & Professionele ontwikkeling	p.20
Visie en beleid	p.21
Duurzame inzetbaarheid & professionele ontwikkeling	p.21
Curriculum, Pedagogiek & Didactiek	p.22
Gebouwen & Bedrijfsvoering	p.22
Omgeving	p.23
Communicatie	p.24

5. Financiën	p.25
Bestemmingsreserve Duurzaamheid - Duurzaamheidsfonds	p.25
Duurzaamheid in de begroting en meerjarenbegroting	p.26
Financiën pedagogiek & didactiek	p.26
Financiën curriculum	p.27
Financiën bedrijfsvoering	p.27
Financiën professionele ontwikkeling	p.28
Financiën communicatie	p.28
6. De komende 1,5 jaar	p.29
Visie en beleid	p.29
Curriculum	p.29
Pedagogiek & didactiek	p.30
Gebouw & bedrijfsvoering	p.30
Professionele Ontwikkeling	p.31
Omgeving	p.31
Bijlagen:	p.33
1.Tijdspad uitwerking plannen	p.33
2.Begroting	p.46

1. Introductie

In ons onderwijsmanifest staat geschreven dat Esprit scholen het belang van duurzaamheid onderschrijft en dit vertaalt naar het onderwijs, de bedrijfsvoering en de schoolgebouwen. Duurzaamheid vormt een van de pijlers in ons onderwijsmanifest en is al sinds langere tijd onderdeel van onze identiteit. Binnen Esprit hanteren we daarbij de [definitie](#) van duurzaamheid zoals hij door de Verenigde Naties wordt omschreven: *“voldoen aan de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen”*. Wij hebben hierbij als onderwijsinstelling een dubbele verantwoordelijkheid omdat ons onderwijs leerlingen goed moet voorbereiden op de uitdagingen en transities die hen te wachten staan en we tegelijkertijd via onze acties de toekomst mede vormgeven. Ons onderwijs en onze manier van werken kan een belangrijke bijdrage leveren aan de creatie van een vreedzame en duurzame wereld en aan het voortbestaan en het welzijn van huidige en toekomstige generaties.

De 17 UN [Sustainable Development Goals](#) van de VN en het [Donut Economics model](#) van de econoom Kate Raworth laten zien dat duurzaamheid een breed begrip is, waarbij grofweg twee aspecten centraal staan: Het ecologische aspect (bijvoorbeeld klimaatverandering, biodiversiteit) en het sociale aspect (bijvoorbeeld armoede, inclusie en rechtvaardigheid). Om toe te werken naar een duurzame toekomst willen we binnen onze scholengroep dan ook zowel aandacht besteden aan de sociale als aan de ecologische aspecten van duurzaamheid. Naast bovengenoemde voorbeelden zijn er allerlei modellen die ons daarbij kunnen helpen. Er zijn modellen speciaal gemaakt voor het onderwijs, zoals bijvoorbeeld het [Green Comp](#) model van de Europese Commissie, het [onderwijsmodel](#) van Teachers for Climate en het [competenties in ESD voor educators](#) overzicht van de VN. Er zijn modellen en benchmarks voor de [bouw en bedrijfsvoering](#), zoals bijvoorbeeld de [CO2 prestatieladder](#) of de [werkelijke energie intensiteit indicator](#). En er zijn modellen, zoals de [Inner Development Goals](#), die zijn gecreëerd als

raamwerk voor innerlijke ontwikkeling die nodig is om de Sustainable Development Goals te halen.

Om duurzaamheid binnen onze onderwijsorganisatie integraal te benaderen maken we gebruik van de [Whole School Approach](#). Dit betekent dat we niet alleen focussen op de verduurzaming van onze schoolgebouwen, op duurzaamheid in het curriculum of op duurzame inzetbaarheid van de medewerkers, maar op al deze

onderdelen. Het raamwerk geeft een lens om door te kijken en houvast binnen het uitzetten van onze plannen. De gebieden curriculum, pedagogiek & didactiek, gebouw & bedrijfsvoering, professionele ontwikkeling en omgeving zullen in dit document meerdere keren terugkomen. Deze gebieden zijn met elkaar verbonden, maar vragen ook ieder om een eigen aanpak. Zo zal de ecologische kant van duurzaamheid een centralere rol innemen als het gaat om gebouwen en zullen sociale duurzaamheidsaspecten een sterkere rol spelen binnen de pedagogiek en didactiek.

Figuur 1: Model van de Whole School Approach.

De opbouw van dit document is als volgt: Eerst bekijken we de wereldwijde, Europese, Nederlandse en Amsterdamse context waar Esprit zich in bevindt. Vervolgens beschrijven we in hoofdstuk 2 waar Esprit als scholengroep op dit moment staat op het gebied van duurzaamheid. Hoofdstuk 3 geeft aan waar we naartoe willen en hoofdstuk vier gaat over de plannen voor de komende 1,5 jaar. Daarbij is het belangrijk om te vermelden dat het verder integreren en verankeren van duurzaamheid in ons onderwijs en in onze organisatie een dynamisch proces is. Het ontvouwt zich op organische wijze. Niet alles kan nu al vastgelegd worden op papier omdat we dan niet meer mee zouden kunnen meebewegen met nieuwe inzichten en ontwikkelingen. Dit document gaat over de grote lijnen die we uit willen gaan zetten.

2. Maatschappelijke context

Een vreedzame en duurzame wereld is helaas niet vanzelfsprekend. De gezondheid van onze planeet is in gevaar. Internationale wetenschappelijke instanties als [het IPCC](#) en [IPBES](#) maken met hun rapporten duidelijk dat meerdere planetaire grenzen op het moment overschreden worden door menselijk toedoen.

Jongeren willen meer duurzaamheid in het onderwijs

De roep om actie op het gebied van duurzaamheid wordt steeds wereldwijd steeds duidelijker. [De UN Youth Declaration on transforming education](#) laat het collectieve gevoel van urgentie van jongeren zien om gelijktijdige en onderling verbonden wereldwijde uitdagingen aan te pakken. In dit manifest waar meer dan 450.000 jongeren wereldwijd aan meegewerkt hebben, roepen jongeren onder andere op tot onderwijs voor duurzame ontwikkeling in alle curricula. Uit ['s werelds grootste enquête naar de publieke opinie over klimaatverandering](#) blijkt dat jongere mensen (jonger dan 18 jaar) vaker vinden dat klimaatverandering een noodsituatie is dan oudere mensen. Een meerderheid van hen roept op tot brede actie. Ook [onderzoek van de Europese Commissie](#) onder 10.000 jongeren in Europa laat een soortgelijke aanbeveling zien. *“Net als alle sectoren moet ook de sector onderwijs en opleiding in actie komen om een respons te bieden op de klimaatnoodtoestand en de crisis waarin onze planeet zich bevindt, niet alleen als het om de eigen activiteiten van de sector gaat, maar ook – en belangrijker nog – om de manier waarop lerenden op de toekomst worden voorbereid. (...) Er zijn interdisciplinaire benaderingen nodig om lerenden de onderlinge verwevenheid van economische, sociale en natuurlijke systemen te helpen begrijpen.”*

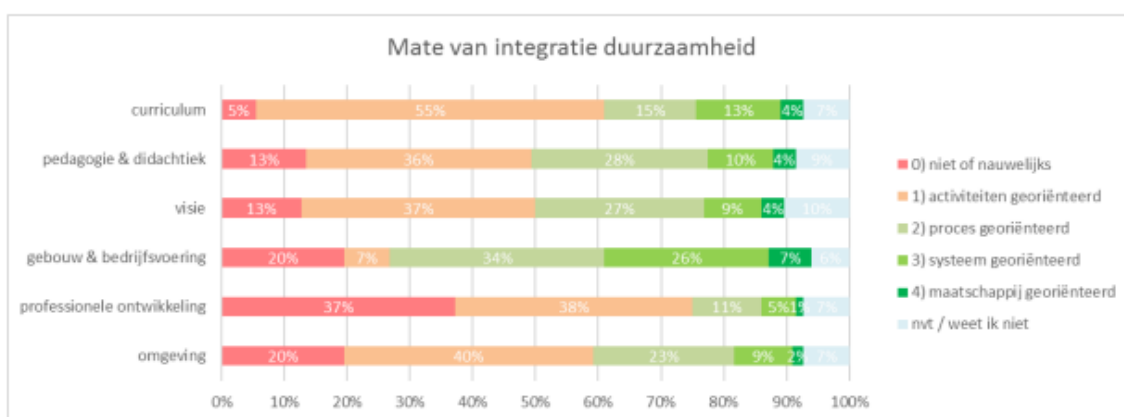
Docenten willen wel maar kunnen niet

Uit een enquête onder docenten in het kader van [UNESCO's Learn for our planet-rapport 2021](#) bleek dat bijna 95 procent van de leraren van mening is dat het belangrijk of zeer belangrijk is om les te geven over de ernst van klimaatverandering en de effecten ervan. Maar minder dan 40 procent had er vertrouwen in om het te onderwijzen en slechts ongeveer een derde voelde zich in

staat goed uit te kunnen leggen wat de gevolgen zijn van klimaatverandering voor hun regio of plaats. Ongeveer 40 procent van de leraren heeft er vertrouwen in de cognitieve dimensies van klimaatverandering te onderwijzen, maar ongeveer een vijfde kan goed uitleggen hoe actie te ondernemen. Slechts 55 procent van de leraren meldde dat ze een training hadden gekregen - voorafgaand aan de dienst of tijdens de dienst - over klimaatverandering en duurzame levensstijlen. Toen hen werd gevraagd naar de uitdagingen van het onderwijzen van klimaatverandering, meldde 30 procent van de leraren dat ze niet bekend waren met geschikte pedagogiek of het gevoel hadden dat ze niet beschikten over de nodige kennis en vaardigheden.

De integratie van duurzaamheid in Nederlands onderwijs

In opdracht van het Ministerie van LNV heeft de Coöperatie Leren voor Morgen onderzoek uitgevoerd naar de stand van zaken van duurzaam onderwijs in PO en VO in Nederland (bronvermelding volgt nog). Net zoals in het bovenstaande onderzoek van UNESCO's Learn for our planet blijkt het dat er ook in Nederland weinig aandacht is voor duurzaamheid op het gebied van professionele ontwikkeling. Van de 661 onderzochte basisscholen en 645 onderzochte middelbare scholen besteed 75% hier geen of incidenteel aandacht aan. We zien in dit onderzoek ook dat duurzaamheid het verst geïntegreerd is in gebouw & bedrijfsvoering. (zie figuur: mate van integratie duurzaamheid).

Figuur 2: Diagram uit een voorpublicatie van Leren voor Morgen, link naar bron volgt in februari.

Verder blijkt uit dit onderzoek dat in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs slechts bij respectievelijk 14% en 16% van de deelnemende scholen duurzaamheid systemisch en structureel is ingevoerd. In het po blijven vooral professionalisering en visie achter. In het vo blijven vooral professionalisering en omgeving achter. Er is op alle onderdelen van de Whole School Approach behoefte aan ondersteuning, zowel in po als in vo.

Waar is in Nederland behoefte aan?

Nederlandse docenten geven in dit onderzoek aan behoefte te hebben aan:

1. Lesmateriaal, lesideeën en vakoverstijgend lesmateriaal
2. Gastlessen door experts in de klas
3. Passende werkvormen
4. Meer kennis, tijd en ruimte en steun van management

Op schoolniveau is er daarnaast behoefte aan: goede voorbeelden, een overzicht van subsidies, tijd en geld, een duidelijke visie en samenhangend beleid binnen de school en een duurzaamheidscoördinator. In het po is bovendien behoefte aan ondersteuning bij het verduurzamen van gebouw, bedrijfsvoering en schoolplein. In het vo is ook behoefte aan meer kennis, professionele ontwikkeling en ondersteuning bij de samenwerking met de omgeving.

Om te zorgen dat duurzaamheid structureel aandacht krijgt in het onderwijs, geven deelnemers van het onderzoek aan dat het belangrijk is dat duurzaamheid een vaste plek krijgt in het landelijk curriculum en de kerndoelen.

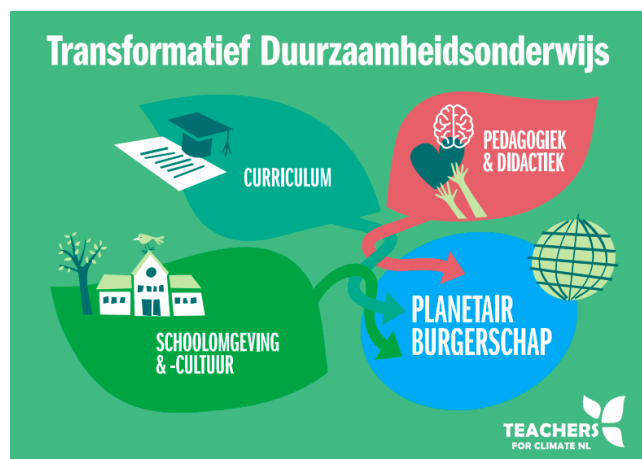
Onderwijsliteratuur, onderwijsmateriaal en organisaties

Er wordt binnen de onderwijsliteratuur veel geschreven en ontwikkeld in relatie tot duurzaamheid. De voorbeelden zijn te talrijk om op te noemen dus hieronder volgt een opsomming die bij lange na niet compleet is. De Inland Norway University of Applied Sciences bekleedt een [UNESCO-leerstoel voor onderwijs voor duurzame levensstijlen](#) en heeft een hele [database aan materiaal](#) ontwikkeld voor zowel PO als VO docenten. UNESCO zelf doet veel onderzoek op het gebied van [onderwijs voor duurzame ontwikkeling](#) en heeft een [routekaart](#) ontwikkeld om wereldwijd en landelijke actie op dit gebied te ontsluiten. De Europese Commissie

heeft speciaal voor het onderwijs [Green Comp](#) ontwikkeld, het competentiekader voor duurzaamheid. Dit is een referentiemodel dat gebruikt kan worden voor het uitwerken van leermogelijkheden gericht op de ontwikkeling van duurzaamheidscompetenties. De VN heeft de [competenties voor docenten in onderwijs voor duurzame ontwikkeling](#) in een overzicht samengebracht. Ook dichterbij huis zien we dat duurzaamheid binnen het onderwijs leeft. Zo biedt de Hogeschool van Amsterdam sinds kort binnen de lerarenopleiding een minor duurzaamheidseducatie aan, waarin onder andere didactiek van duurzaamheid behandeld wordt. Bekende Nederlandse onderwijskundigen schrijven over duurzaamheid in het onderwijs, zoals Gerd Biesta die schrijft over [wereldgericht onderwijs](#) en Arjen Wals die schrijft over [transformatief leren voor sociaal ecologische duurzaamheid](#). Om scholen en docenten op dit gebied te ondersteunen heeft SLO een praktische leidraad gemaakt: [Leren voor Duurzame](#)

[ontwikkeling](#). Er worden ook allerlei nieuwe onderwijsmaterialen gepubliceerd, zoals het boek [Plan Bèta - Bèta-onderwijs voor duurzame ontwikkeling](#), of de nieuwe aardrijkskundemethode [Kantelpunt](#). Er zijn groepen actief, zoals [Teachers for Climate](#), een stichting van docenten die zich inzetten voor de verduurzaming van het onderwijs. En tot slot zijn er weer coöperaties zoals [Leren voor Morgen](#), die al die duurzame initiatieven die er binnen het onderwijs ontstaan proberen te verbinden. Voorbeelden zijn eigenlijk te talrijk om op te noemen. Het is duidelijk dat het onderwerp duurzaamheid leeft en bruist in onderwijsland.

Figuur 3: Simpele versie van het onderwijsmodel van Teachers for Climate.

De opgave binnen de bouw en bedrijfsvoering

Zoals te lezen valt in het [Global Status Report for Buildings and Construction](#) staat de bouw voor een grote opgave om de CO₂-uitstoot te verminderen. Willen we in 2050 volledig CO₂-neutraal zijn, dan moet het roer om. De bouwsector en de

gebouwde omgeving blijken wereldwijd en ook [hier in Amsterdam](#) verantwoordelijk te zijn voor een groot deel van de totale CO2-uitstoot. Allerlei initiatieven om hier verbetering in te brengen zijn er al op het gebied van bouw gaande, zoals bijvoorbeeld zichtbaar in de [Duurzaam bouwen pagina](#) van de Rijksoverheid. Ook de bedrijfsvoering moet wereldwijd verduurzamen. In Nederland zijn daar verschillende tools en meetinstrumenten voor bedacht zoals bijvoorbeeld de [CO2 prestatieladder](#) (waar Esprit ook mee zal gaan werken).

Onze lokale context: Amsterdam en duurzaamheid

Tot slot nog wat context van de stad. Dertien van de vijftien Esprit scholen zijn gevestigd in Amsterdam. Deze hoofdstad van Nederland heeft veel [groene](#)

Figuur 4: beeld van routekaart Amsterdam klimaatneutraal 2050.

[stemmers](#). Vanuit de gemeente is er veel [aandacht voor duurzaamheid](#). Zo heeft de gemeente zijn [eigen routekaart](#) gemaakt om in 2050 klimaatneutraal en circulair te zijn en hebben ze als eerste stad in de wereld [een rapport](#) laten schrijven over de Sustainable Development Goals.

3. Waar staat Esprit?

Geschiedenis

Het thema duurzaamheid leeft al sinds lange tijd binnen Esprit. Zo heeft de GMR commissie duurzame ontwikkeling al in 2016 een [uitgebreid document met aanbevelingen](#) geschreven. In dit document wordt het college van bestuur onder andere geadviseerd ‘duurzaamheid’ tot één van de pijlers van het onderwijsmanifest te maken, wat ook gebeurd is. Naast een speciale commissie duurzame ontwikkeling binnen de GMR heeft het college van bestuur een aantal jaar lang een duurzaamheidsadviseur gehad. Onder zijn leiding zijn duurzame [adviezen](#) gegeven aan het MT op het gebied van het onderwijsprogramma, de huisvesting, de bedrijfsvoering, de gezonde schoolkantine en personeel & organisatie. Acties waar hij zich mee bezig heeft gehouden zijn onder andere het verkrijgen van zonnepanelen (indien technisch mogelijk) voor alle scholen, het aansluiten van alle scholen bij [eco-schools](#), het geven van trainingen duurzaam inkopen voor alle medewerkers die zich bezighouden met inkoop en het aanschaffen van duurzame koffie en theebekers op alle scholen. Sinds 2017 vormt duurzaamheid een aparte paragraaf in het [jaarverslag](#).

Recentelijk, is per school in kaart gebracht waar Esprit staat op het gebied van duurzaamheid. Dit valt te lezen in het [Esprit Duurzaamheidsmanifest](#). Tijdens de heidagen van afgelopen mei is in [de memo](#) werkgroep centraal-decentraal opgenomen dat schoolleiders op het gebied van duurzaamheid graag nadrukkelijker gemeenschappelijke afspraken zien en centrale ondersteuning ontvangen op het thema duurzaamheid. Tegelijkertijd is er door de GMR een [initiatiefvoorstel duurzaamheid](#) geschreven met daarin de oproep de pijler duurzaamheid uit het onderwijsmanifest meer inhoud te geven. In augustus 2022 is een coördinator duurzaamheid aangesteld.

Visie & Beleid

Behalve dat Esprit zich aansluit bij de definitie van duurzaamheid van de VN en de Sustainable Development Goals onderschrijft, is er nog geen centrale visie of beleid op het gebied van duurzaamheid vastgelegd.

Curriculum

In alle sectoren voor PO en VO is [duurzame ontwikkeling](#) beschreven in kerndoelen en eindtermen, in leerplankaders en de kennisbasis. Maar welke invulling duurzaamheid precies krijgt binnen het curriculum van de verschillende Esprit scholen is heel wisselend.

Het Berlage Lyceum is Unesco School, wat gezien het [kwaliteitskader UNESCO](#) betekent dat duurzame ontwikkeling een van de 4 thema's is die centraal staan in het onderwijs. Aandacht voor duurzaamheid in economische, sociale en culturele aspecten van ontwikkeling en reflectie op de rol van de overheid en de eigen verantwoordelijkheid van de burger horen daarbij. [De AICS is Eco school](#). Ze focussen daarmee op positieve gedragsverandering (van leerlingen, personeel, ouders en anderen) en het borgen van de verankering van duurzaamheid in het curriculum. De insteek van het programma is 'student-led change'. Ze hebben twee eco-school coordinators en ook een outdoor learning specialist die docenten uit het PO helpt hun curriculum te verbinden aan buiten-leeractiviteiten. De Montessorischool Landsmeer heeft een duurzaamheidscoördinator en is bezig om tot eco school geaccrediteerd te worden, maar is het nog niet.

Het Berlage is [de eerste](#) VO school in Nederland die het vak 'sustainability' geeft. Alle leerlingen van 3 VWO op het Berlage volgen dit vak. Ze krijgen uitdagende, echte opdrachten van opdrachtgevers uit Amsterdam en omstreken. Zo doen ze onderzoek naar fijnstof en CO2 uitstoot voor de GGD, helpen ze Tata Steel onderzoek doen naar de vraag "hoe versnellen we de energietransitie van carbon naar waterstof?", doen ze marktonderzoek naar duurzaam gekweekte slakroppen voor Growy, kunnen ze meebouwen aan een voedselbos via Amstel Food Forest en ontwerpen ze voor het Berlage een dak met Stichting ROEF. Op geen enkele andere

school heeft het onderwerp zo'n zichtbare plek in het curriculum. Daarnaast is op het Berlage Lyceum het initiatief [Veldwerk in de Stad](#) gestart.

Op alle Esprit scholen komt duurzaamheid of deelaspecten daarvan terug binnen vakken en methodes. Op Montessorischolen heeft het een plek binnen het kosmisch onderwijs, op de andere PO-scholen binnen wereldoriëntatie. Vaak komt het terug binnen aardrijkskundelessen en soms ook binnen maatschappijleer of biologie. Het vak "environmental systems and societies". zoals gegeven in het Diploma Programma van het International Baccalaureate heeft ook veel raakvlakken met duurzaamheid.

Naast het Berlage, de AICS en de MSL is er geen enkele school van Esprit die het gehele curriculum langs een duurzame meetlat legt om te zorgen voor samenhang tussen vakken en een doorlopende leerlijn. (Een voorbeeld van zo'n meetlat zou [het GreenComp competentiekader voor duurzaamheid](#) kunnen zijn.)

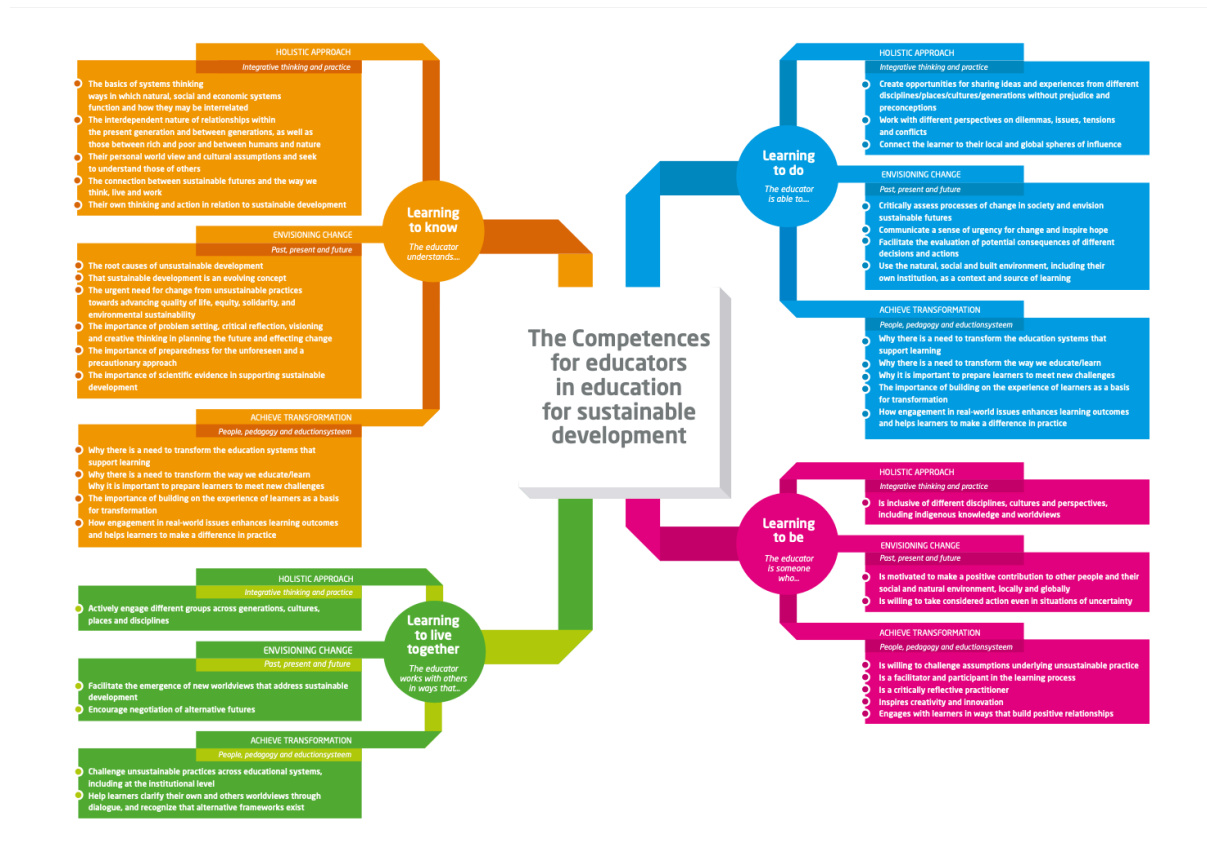
Pedagogiek & Didactiek

Net als bij het onderdeel curriculum wordt er op de onderdelen pedagogiek en didactiek op geen enkele school gebruik gemaakt van een model of raamwerk om duurzaamheid structureel in de pedagogische en didactische aanpak te verankeren.

Wel zijn er losse initiatieven op veel scholen te vinden die iets zeggen over duurzaamheid in combinatie met pedagogiek & didactiek. Zo hebben de AICS, de MSL en het 4e gym leerlingen die actief zijn in eco/klimaatclub, hebben Spring High en het 4e gymnasium een gay-straight alliance en hebben veel scholen een leerlingenraad. Door leerlingen en mee te laten denken over duurzaamheid in de school en hen daarmee ook handelingsperspectief te geven, maakt de school een didactische keuze.

In het document [Learning for the Future, competences in education for sustainable development](#), geeft de VN een overzicht van competenties die docenten nodig hebben om les te geven voor duurzame ontwikkeling. Hieronder valt niet alleen

kennis (learning to know) maar ook leren om te doen, leren om te zijn en leren om samen te leven. Zo staat er onder Leren om te doen, onder andere, STEL JE VERANDERING VOOR: gebruik de natuurlijke, sociale en gebouwde omgeving,

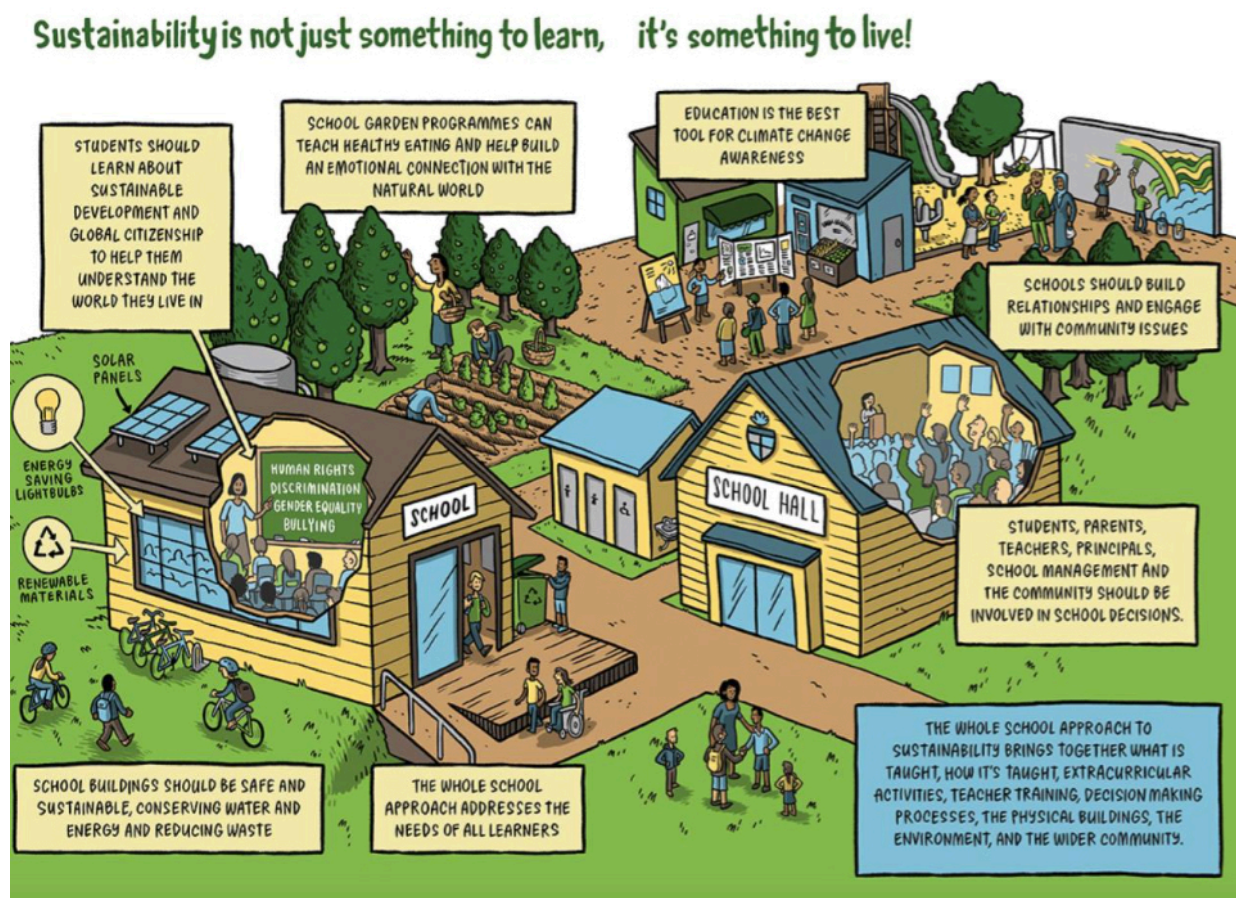

Figuur 5: De duurzaamheidscompetenties voor docenten volgens de VN.

inclusief hun eigen instelling, als een context en bron van leren. Deze competentie om leerlingen te betrekken bij de echte wereld om hen heen is ook terug te zien in het inspirerende werk van Felix Spee en Aurelia Chevreul-Gaud, de duurzame Esprit docenten van 2022.

Bijna alle PO scholen van Esprit doen iets met buitenonderwijs. Op de Watergraafsmeerse Schoolvereniging komt de [De Buitenjuf](#) les geven en op de Eilanden hebben de leerlingen schooltuinen. Op de MSL hebben de leerlingen een groenstrook per klas en tuindagen en op de AICS helpt de outdoor learning specialist docenten hun curriculum buiten langs te laten komen. Ook dit zijn pedagogische en didactische keuzes.

Naast bovenstaande voorbeelden zijn er ook sociale aspecten waar de scholen aandacht aan besteden. Zo ligt er bij Spring High een sterke focus op sociale cohesie met en in de buurt. Door een weggeefmarkt te organiseren waarbij buurtbewoners alle spullen die leerlingen hebben ingezameld gratis mogen meenemen wordt dit extra zichtbaar. Het belang van een goede relatie tussen de school en de omgeving wordt vaak benadrukt in onderwijsmodellen gericht op duurzaamheid, zoals in het [voorbeeld](#) hieronder. Dit is immers de plek waar duurzaamheidsvraagstukken concreet worden en waar leerlingen in de praktijk met zulke vraagstukken aan de slag kunnen.

Figuur 6: De Whole School Approach to Sustainability volgens UNESCO

Professionele Ontwikkeling

Esprit biedt op het moment geen trainingen of cursussen aan voor docenten om zich professioneel te ontwikkelen op het gebied van duurzaamheid.

Omgeving

Er is een start gemaakt met het opzetten van duurzame netwerken. Zo is er een netwerk met andere VO scholen die met duurzaamheid bezig zijn via de [Sustainabul VO](#) van Leren voor Morgen. De Duurzaamheidscoördinator heeft kennis gemaakt met verschillende andere duurzaamheidscoördinatoren van diverse onderwijsinstellingen. Via het onderzoeksprogramma [GREENTEENS](#) is er contact met de Universiteit van Utrecht. Via de Hogeschool van Amsterdam wordt op het moment gekeken of er samen een leernetwerk kan worden opgezet. Ook op facilitair gebied ontstaat een steeds groter netwerk van duurzame partijen. Zo heeft Esprit initiatief genomen om via de [OSVO](#) in samenwerking met het Programmateam [Amsterdam Aardgasvrij](#) en [Citydeal](#) Amsterdam van de gemeente Amsterdam te beginnen met een oriëntatie op het opzetten van een duurzaam netwerk.

Ook de fysieke omgeving van de school wordt steeds vaker met een duurzame bril benaderd. Steeds meer van de Esprit schoolpleinen vergroenen. De Verwondering is hiervan een mooi voorbeeld. Studenten van de opleiding leefbare stad en klimaat van Yuverta ontwerpen de buitenruimte passend bij het nieuwe schoolgebouw. Ook op sociaal vlak zoeken veel scholen een duurzame verbinding met de omgeving. Zo ligt er bij Spring High en bij DENISE een sterke focus op sociale cohesie met en in de buurt. Via buitenlessen of een vak als 'sustainability' komen leerlingen ook in contact met de omgeving rondom de school.

Gebouwen

In 2019 is het beleid geïntroduceerd dat ieder project van Esprit Scholen waar mogelijk vanuit de volgende principes wordt ontworpen en uitgevoerd: Circulariteit, natuurinclusiviteit en energieneutraliteit. Deze principes zijn tot uitvoer gebracht in verschillende bouwprojecten zoals bijvoorbeeld het nieuwe gebouw van de Verwondering, de Nieuwbouw van de AICS South, de verbouwing van het AICS Zandkasteel in Zuidoost en in de renovatie en aanpassing van het gebouw van ALASCA. Een mooi voorbeeld van het circulair invulling geven aan het uitvoeren van groot onderhoud is de [circulaire gevelrenovatie](#) van het Mundus College. Door tijd in te lassen in het proces voor onderzoek, bleek dat de oude gevelplaten opnieuw gebruikt konden worden, waardoor de afvalstroom van het

project enorm verkleind is. Hierdoor was er ook budget over voor het plaatsen van een natuurinclusieve gevel. Een ander voorbeeld is het Berlage Lyceum dat op dit moment op circulaire wijze wordt gerenoveerd. Dit houdt in dat Esprit bij het uitzetten van de opdracht al aangeeft dat circulariteit centraal staat. Leuk detail van deze renovatie is dat tijdens het proces ontdekt is dat het zeegras dat boven de plafonds zit niet vervangen hoeft te worden. Zeegras blijkt een historisch isolatiemateriaal te zijn dat [opnieuw gebruikt](#) kan worden, omdat het, ook wat betreft brandvertragende [kwaliteiten](#), nog steeds aan huidige eisen voldoet.

Ook op het gebied van inrichting wordt circulariteit als uitgangspunt genomen. Bij het Berlage Lyceum was dat bijvoorbeeld zichtbaar in de [minitender](#) die speciaal is uitgezet voor het vernieuwen van het meubilair. Andere voorbeelden zijn de uitbreiding en vernieuwing van het interieur van Spring High, ALASCA, TASC, de AICS South en de AICS Zandkasteel. Esprit heeft een grote opslagplaats met schoolmeubilair van waar tafels, stoelen en kasten opgeslagen en weer vandaan gehaald kunnen worden. Zo hoeven bruikbare meubels niet weggegooid te worden en hoeft er minder nieuw schoolmeubilair gekocht te worden. Bij de inrichting van de nieuwe speelplaatsen van de Europaschool en de WSV speelde natuurinclusiviteit een belangrijke rol.

Er zijn ook echte verduurzamingsprojecten gaande bij Esprit. Mundus is overgestapt van gas naar stadsverwarming. Het 4e Gymnasium, het Marcanti College, het Mundus College, het Cartesius Lyceum, AICS South Campus en ALASCA hebben allemaal zonnepanelen en het Berlage Lyceum en het nieuwe gebouw van de AICS worden van zonnepanelen voorzien.

In alle scholen wordt bij het uitvoeren van onderhoud verlichting vervangen door LED verlichting, zoals aangegeven in de [Erkende Maatregelenlijsten Energiebesparing](#).

Bedrijfsvoering

Sinds een aantal jaar is er een paragraaf duurzaamheid toegevoegd aan het centrale [inkoopbeleid](#) van Esprit. Hierin staat dat het **inkoopbeleid** bijdraagt aan

de duurzaamheidsambities van Esprit, waarvoor de ‘zeventien doelstellingen voor een duurzame ontwikkeling’ van de VN de richtlijn vormen.

Bij aanbestedingstrajecten hanteert Esprit criteria die door de [Rijksdienst voor Ondernemend Nederland](#) en [PIANOo](#) zijn vastgesteld voor zowel leveringen, diensten als werken. Bij gunning op basis van kosteneffectiviteit weegt naast de laagste prijs ook duurzaamheid mee. Hierbij wordt gekeken naar de gehele levenscyclus van een product van verwerving en gebruik tot onderhoud en afvalverwerking. Esprit houdt bij de inkoop ook de mogelijkheden voor het MKB en lokale leveranciers in het oog.

Bij de aanbesteding van de kopieermachines is bijvoorbeeld bewust gezocht naar een partij die het printen terug kan dringen en meedenkt over het tegengaan van verspilling.

Susan Dimmock op de AICS die verantwoordelijk is voor de orders administration heeft een prachtig voorbeeld gegeven van de manier waarop het **inkoopbeleid** van een school verduurzaamd kan worden. Ze heeft [een bestel-document](#) gemaakt waarin docenten precies kunnen aangeven wat ze willen bestellen, maar daarin is van tevoren duidelijk dat er maar van 3 lokale leveranciers besteld wordt en dat altijd de eco-vriendelijke keuze gemaakt wordt. Wil je dus als docent bijvoorbeeld gummen en potloden bestellen, dan krijg je automatisch de eco-vriendelijke.

	Lyreco	Description: - Please enter the full description in this column, if not already entered.	Article ref. no.: - Enter the article number in this column, if not already entered.	Individual price (EUR): - Enter the price per product, if not already entered (the € will appear automatically).	Qty: - Enter the quantity required.
1					
2					
24		Single hole metal pencil sharpener	192296	€ 0.52	
25		Staedtler 525 eraser without PVC	4180576	€ 0.67	
26		Bic Evolutions Evolutions pencil HB - box of 12	4287939	€ 1.57	

Figuur 7: Onderdeel uit het besteldocument van de AICS waarin duurzaamheid een centrale plek inneemt.

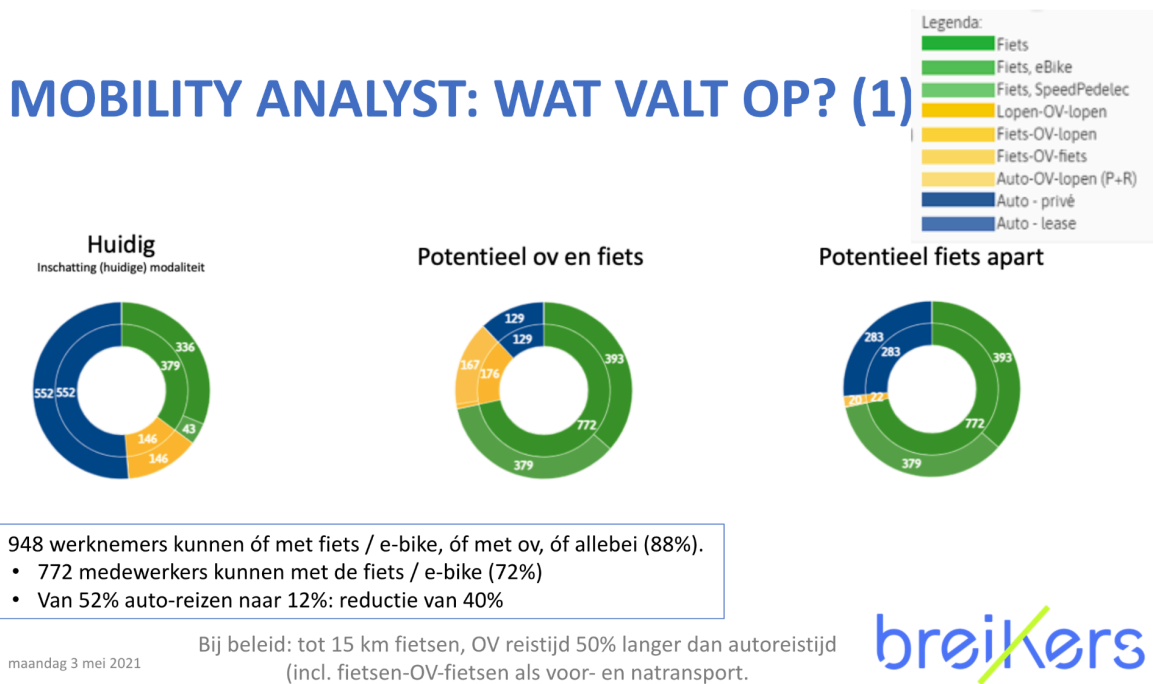
Bij sommige **conciërges en facilitaire medewerkers** leeft het thema duurzaamheid enorm. Een van hen, Peter de Winter van ALASCA, heeft zelfs een heel stuk geschreven over [duurzaamheid, milieuvriendelijke en maatschappelijk verantwoord ondernemen en de sustainable development goals](#). Meerdere conciërges geven aan te worstelen met energievervalsing in het gebouw, met enkel glas en lampen die nog geen LED-lampen zijn. Sommigen van hen kiezen er bewust voor uitsluitend duurzame producten in te kopen, zoals fair-trade koffie en thee of ecologische vaatwasblokjes. Op de meeste scholen wordt aan afvalscheiding gedaan en wordt papier apart opgehaald, ook in de klassen, maar dat is niet overal het geval.

Op een deel van de Esprit scholen zijn er **schoolkantines** of krijgen de leerlingen lunch van school. Meestal wordt daarbij gekeken hoe dat zo duurzaam en gezond mogelijk kan, maar de invulling daarvan verschilt behoorlijk per locatie. Bij een deel van de scholen is al het eten bijvoorbeeld vegetarisch of wordt daar naartoe gewerkt, op andere scholen wordt gelet op voedselverspilling of mogen de leerlingen geen drinkpakjes meenemen. Op een van de scholen worden de ouders extra aangemoedigd geen eten verpakt in plastic mee te geven, doordat de leerlingen dat niet op school mogen weggooien. Op een enkele school is er in de kantine een erkend label zichtbaar, zoals [de gouden schaal](#). Hierbij wordt o.a. ingezet op watertappunten en een ruim aanbod van groenten en fruit wat gezond is voor mensen en voor de planeet. Ook vlees en zuivelproducten kunnen binnen dit label gezien worden als betere keuzes, wat dan weer wat minder duurzaam is.

Ook op het gebied van **personele inkoop** speelt duurzaamheid een rol. Duurzame inzetbaarheid vormt een aparte paragraaf in het [strategisch HR beleidsplan](#): *“Een duidelijk carrièreperspectief voor docenten, een uitgebreid vitaliteitsaanbod, maatwerk voor senioren, aandacht voor starters en zij-instromers, een overzichtelijke functiematrix voor het OOP: het zijn allemaal ingrediënten van ons duurzame inzetbaarheidsbeleid. Dit betekent een concretisering van de Global Goals for Sustainable Development waaraan we ons als Esprit hebben gecommitteerd.”* Om ervoor te zorgen dat leraren een inspirerend en uitdagend carrièreperspectief hebben, en geen bore-out krijgen,

werkt Esprit samen met de Amsterdamse [Taskforce](#). Naast duurzame inzetbaarheid wordt het aantal reiskilometers dat mensen maken soms ook ingezet als criterium bij het inhuren van mensen.

Het fietspotentieel van Esprit blijkt groot te zijn. Stichting Breikers heeft voor ons berekend dat 72% van de medewerkers op de fiets naar het werk kan.

Figuur 8: De mobiliteitsanalyse van Breikers.

Op alle scholen is nu een elektrische fiets die docenten voor vijf weken mogen gebruiken om van huis naar werk te fietsen. Als het bevalt kunnen docenten daarna met fiscaal voordeel zelf een (elektrische) fiets aanschaffen. Het doel van de e-bikepool is het stimuleren van medewerkers om in plaats van met de auto of het OV met de fiets naar school komen.

4. Waar willen we heen?

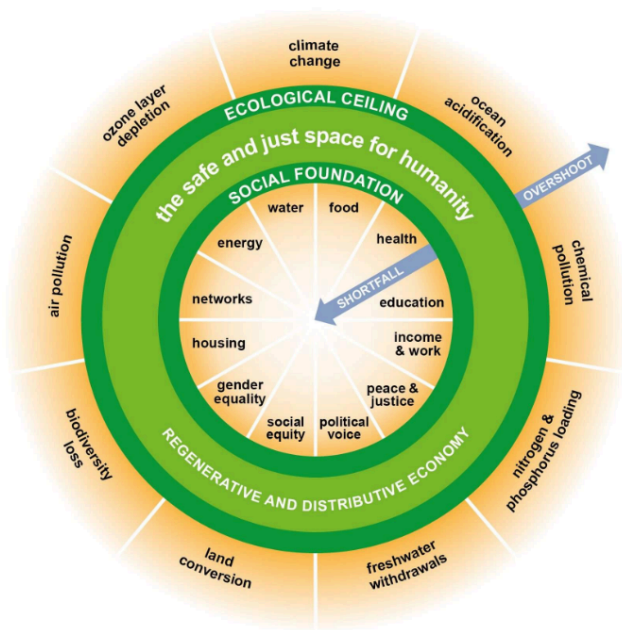
Het is duidelijk dat er een samenhangende visie en structurele aanpak nodig is om de weg vrij te maken voor een duurzame toekomst. Binnen onze scholengroep kunnen wij slechts een deel van deze samenhang bieden. We hebben nauwelijks tot geen invloed op de kerndoelen zoals ze door het ministerie van OCW opgesteld worden en de rol die duurzaamheid daarin speelt. Een verplichte doorlopende leerlijn duurzaamheid in het curriculum, zoals bijvoorbeeld in [Groot-Brittannië](#), [Zweden](#) en [Italië](#) het geval is, of jaarlijks verplicht twee weken outdoor natuuronderwijs zoals in [Slovenië](#), hebben we in Nederland niet. Wanneer de nieuwe Europese [corporate sustainability reporting directive](#) gaat gelden voor onderwijsinstellingen is ook niet aan ons. Maar er zijn dingen waar we als scholengroep wel invloed op hebben. Er is ruimte in het curriculum voor eigen inbreng, we kunnen eigen keuzes maken over bedrijfsvoering en tot op zekere hoogte ook over onze gebouwen. Het is dan ook onze ambitie om op die gebieden waar wij zelf invloed hebben vooruitstrevende stappen te zetten en daarin zoveel mogelijk samenhang te zoeken.

Het onderwijsmanifest

Het onderwijsmanifest laat zien waar we naar streven binnen Esprit. Dat zijn 3 pijlers en 5 focuspunten, waar duurzaamheid er een van is. *Welke kennis, vaardigheden, houding en waarden hebben onze leerlingen nodig om een vreedzame, rechtvaardige, duurzame toekomst mogelijk te maken?* en *Hoe kunnen we onze leerlingen helpen hun hoop op een duurzame toekomst om te zetten in daarbij horende actie? Wat vraagt een verdere integratie van duurzaamheid in het onderwijs van docenten?* zijn vragen die een belangrijke rol spelen binnen het focuspunt duurzaamheid in het onderwijsmanifest.

Visie en beleid

We streven naar een organisatie waarin we zowel de ecologische als de sociale kanten van duurzaamheid stevig verankerd terugzien. We streven ernaar ons als scholengroep te begeven in het veilige en juiste midden van de mensheid zoals gevisualiseerd in het model van de donut economie, met een stevig sociaal

Figuur 9: Donut Economics Model

fundament als minimale ondergrens en het ecologische plafond als bovengrens waartussen we ons willen bewegen. Om de bovengrens van het ecologische plafond te respecteren werken we er middels een CO2 reductieplan naartoe om in ... een klimaatneutrale organisatie te zijn. Via de koplopers en de whole school approach zorgen we ervoor dat duurzaamheid in brede zin steeds zichtbaarder, voelbaarder en meetbaarder

wordt.

Duurzame inzetbaarheid & professionele ontwikkeling

Vanuit de gedachte aan ontwikkelingsmogelijkheden voor docenten is het interessant dat duurzaamheid gezien kan worden als [katalysator van onderwijsvernieuwing](#). *“Duurzaamheid in onderwijs betekent niet een extra boek op de al volle plank. Feitelijk zou duurzaamheid een katalysator van onderwijsvernieuwing moeten zijn die leidt tot goed onderwijs en leerlingen in staat stelt gelukkig te leven binnen verantwoorde ecologische, economische, ethische en sociale grenzen. De opgave is een schoolklimaat te creëren waarin duurzaamheid in de genen zit, ofwel; waarin duurzaamheid de ‘default’ (normaalwaarde) is in plaats van onduurzaamheid, zoals nu vaak het geval is.”* (Arjen Walls 2018). Ook binnen Esprit willen we dat de integratie van duurzaamheid niet een kwestie is van iets erbij doen, maar van dingen anders doen. Docenten spelen daar een belangrijke rol in en hebben er een belangrijke stem in.

Via het Duurzaamheid docentennetwerk, de Esprit Academy en een nog op te zetten kennis & professionaliseringsnetwerk streven wij ernaar docenten te inspireren, uit te dagen en professionaliseren en zo in het onderwijs te houden. Het koppelen van onderwijs aan de complexe uitdagingen waar wij wereldwijd voor staan geeft het onderwijs nieuwe relevantie. Hoe tegenstrijdig dit in eerste instantie ook kan klinken, wij hopen en verwachten dat dit ook bijdraagt aan duurzame inzetbaarheid. We streven ernaar dat alle Esprit docenten die handvatten zoeken om duurzaamheid in hun onderwijs te verankeren daarvoor een cursus of training kunnen volgen. Ook op de Esprit dagen voor leidinggevenden, op studiedagen en de ii&i dag willen we het thema langs laten komen zodat ook gezamenlijk verdiepingsslagen kunnen worden gemaakt.

Curriculum, Pedagogiek & Didactiek

Het zelf belichamen van duurzaamheidswaarden (teach what you preach) vinden we belangrijk in onze pedagogische aanpak. Als wij als volwassenen en als organisatie het goede voorbeeld geven door duurzaamheid voor te leven is er ook veel meer motivatie vanuit de leerlingen om zich duurzame competenties eigen te maken. Via het Duurzaamheid docentennetwerk merken we dat er een aanzienlijke groep docenten is die zelf interesse heeft om duurzaamheid meer plek te geven in het onderwijs: de koplopers. Die energie willen we volgen en stimuleren. Op welke punten willen zij zich verder ontwikkelen? Hoe willen ze leerlingen hierbij betrekken? Welke uitdagingen komen ze tegen? Via het docentennetwerk streven wij ernaar de energie die er is op het gebied van duurzaamheid te versterken en voeden. We vinden het belangrijk dat het voor leerlingen, docenten en OOP duidelijk is dat er ruimte is voor goede duurzame initiatieven. We hopen dat de groep koplopers navolging krijgt en dingen in beweging kan zetten binnen de scholen, zoals bijvoorbeeld het opzetten van green-teams van leerlingen, het opzetten van vakoverstijgende projecten en de verdere integratie van duurzaamheid in het curriculum. Zo kunnen we mooie voorbeelden en best-practices uitwisselen tussen de scholen. Dit zal ook gebeuren via studiedagen voor leidinggevenden en op scholen en op professionaliseringsdagen zoals de ii&i dag.

Gebouwen & bedrijfsvoering

Als we kijken naar het [Europese](#) en [Nederlandse klimaatakkoord](#) zal Esprit, net als alle andere Europese organisaties, in 2050 zo goed als klimaatneutraal moeten zijn. In 2030 zal de CO2-uitstoot met 49% verminderd moeten zijn ten opzichte van 1990. We zijn nog zoekende of we binnen Esprit onze ambitie nog scherper willen stellen. Inzicht in onze eigen CO2-voetafdruk hebben we nog niet, vandaar dat is besloten tot het uitzetten van een Esprit brede CO2 nulmeting met daaraan gekoppeld een CO2 reductieplan. Elke locatie zal inzicht krijgen in zijn eigen voetafdruk en Esprit breed zullen we dit inzicht ook hebben. Deze focus op CO2 vermindering heeft invloed op allerlei aspecten van onze gebouwen en bedrijfsvoering. De kans is groot dat we toe gaan werken naar integraal energiemangement.

Wij willen de komende jaren de duurzame uitgangspunten van ons inkoopbeleid nog verder in de praktijk brengen. De nieuwe Europese [corporate sustainability reporting directive](#) (CSRD) gaat het makkelijk voor ons maken inzicht te krijgen in de hele keten van spullen en diensten die we inkopen. Wanneer de CSRD voor onderwijsinstellingen zelf gaat gelden is nog onduidelijk, maar het inzicht dat deze nieuwe regel geeft zal het voor ons in ieder geval makkelijker maken om duurzame keuzes te maken.

Zoals al eerder genoemd zijn circulariteit, natuurinclusiviteit, energieneutraliteit uitgangspunten binnen onze bouw, renovatie en inrichtingsprojecten. We willen hier steeds meer ervaring in opbouwen zodat ook de praktische uitvoering hiervan steeds makkelijker gaat. Ook op het gebied van modulariteit en biobased bouwen willen we dit. Van alle meerjaren onderhoudsplannen willen we duurzame meerjaren onderhoudsplannen maken. In verband met de [erkende maatregelen voor onderwijsinstellingen](#) worden er al concrete stappen op dat gebied al gezet. Het mooie principe van circulariteit mag ook binnen andere gebieden dan de gebouwen een rol gaat spelen, bijvoorbeeld in hoe we omgaan met hardware en voedsel. We streven ernaar dat er op scholen voornamelijk eten wordt aangeboden dat zowel gezond is voor mensen als voor de planeet. Tot slot streven we naar

duurzame mobiliteit in het woon-werkverkeer door dit zo aantrekkelijk mogelijk te maken voor leerlingen en medewerkers.

Omgeving

We streven naar een duurzame samenwerking tussen de scholen, de lokale en globale gemeenschap waar we deel van uitmaken. Het opzetten van een duurzaam netwerk met andere organisaties is hier onderdeel van. Dit netwerk kan uit relaties bestaan die relevant zijn voor verschillende groepen binnen ons onderwijs, de leerlingen, docenten, schoolleiders, OOP en CvB. We hopen binnen dit netwerk zowel dingen te halen als te brengen. Een van de onderdelen waar we ons verder op willen oriënteren zijn de mogelijkheden voor onze leerlingen op het gebied van [Maatschappelijke Diensttijd Onderwijs](#). Een ander onderdeel is het opzetten van een netwerk op het gebied van Facilitair Beheer, in samenwerking met andere schoolbesturen en de gemeente van Amsterdam. Ook de nog op te zetten professionele leergemeenschap voor docenten is een voorbeeld van samenwerking met andere onderwijsinstellingen in de omgeving op het gebied van duurzaamheid.

Communicatie

We willen ons verhaal over duurzaamheid als onderdeel van onze Esprit identiteit steeds helderder krijgen en laten aansluiten bij de Esprit brede communicatiestrategie. Hiervoor moet worden nagedacht over zowel het Esprit brede verhaal als het duurzaamheidsverhaal per school. Voor de korte termijn vinden we het belangrijk dat mensen die willen weten wat we vanuit Esprit met duurzaamheid doen dit ook ergens terug kunnen vinden. Dat geldt zowel voor leerlingen als voor ouders, voor medewerkers als voor externen die interesse hebben. De schoolgidsen, schoolplannen en de Esprit website kunnen daar een belangrijke rol in spelen. Wie weet worden daar later nog andere plekken, zoals social-media kanalen, aan toegevoegd, passend bij de Esprit-brede strategie.

5. Financiën

Om de plannen zoals beschreven in het Plan Duurzaamheid handen en voeten te geven willen we op twee manieren budget vrijmaken voor duurzaamheid: Op bestuursniveau willen we de komende begrotingsperiode een bedrag van €100.000 euro reserveren voor een duurzaamheidsfonds. Dit is vergelijkbaar met de manier waarop er een bestemmingsreserve innovatie is. Daarnaast willen we dat alle scholen duurzaamheid opnemen in hun begroting en in hun begroting aangeven aan welke duurzame activiteiten/initiatieven ze geld willen uitgeven.

Bestemmingsreserve Duurzaamheid - Duurzaamheidsfonds

Door als college van bestuur een bedrag te reserveren voor duurzaamheid stimuleren we als scholengroep initiatieven en experimenten op het gebied van duurzaamheid. Omdat we er naar streven dat duurzaamheid op alle Esprit scholen gaat leven is het belangrijk dat iedereen eigenaarschap kan voelen op dit thema: de leerlingen, de docenten, het OOP, schoolleiders, de medewerkers op het centraal bureau, etc. Voorbeelden zouden kunnen zijn: een initiatief van leerlingen om een green office op school op te richten, een initiatief van docenten om gezamenlijk tegels wippen en grijze schoolpleinen groen te maken, een verzoek voor een bepaalde docententraining op school, een initiatief van schoolleiders voor een samenwerkingsproject met de buurt of een pilot met een nieuw kantineaanbod, een duurzame bestelling met extra kosten van hoofd ICT, of een experiment op het gebied van inkoop afkomstig van een facilitaire medewerker. Een centraal duurzaamheidsfonds van het college van bestuur, waarop budgethouders kunnen schrijven, geeft middelen aan duurzaamheidsinitiatieven. Het zorgt ervoor dat pioniers, kartrekkers en voorlopers dingen van de grond kunnen krijgen. Dat inspireert en kan daarna verder gedeeld worden. Een centraal budget verbindt deze verschillende sociale en ecologische initiatieven met elkaar en versterkt ons eigen Esprit verhaal op het gebied van duurzaamheid. Voorstel is om alle initiatieven die binnenkomen via de budgethouders twee maal per jaar langs zowel de coördinator duurzaamheid als het college van bestuur te laten lopen. Jaarlijks zouden de mooiste initiatieven een podium kunnen krijgen op de ii&i dag en zou er als traditie een prijs kunnen

worden uitgereikt door het college van bestuur aan de initiatiefnemers van het meest inspirerende voorbeeld.

Duurzaamheid in de begroting en meerjarenbegroting van alle scholen en CB

Alle budgethouders die een begroting maken moeten daarin expliciet maken wat er gaat gebeuren op het gebied van duurzaamheid. Bij het opnemen van duurzaamheid in de begroting kunnen schoolleiders denken aan bijna alle aspecten van de Whole School Approach: pedagogiek, didactiek, curriculum, gebouwen, bedrijfsvoering, professionele ontwikkeling en omgeving. Hierbij kan gedacht worden aan kosten voor programma's waarbij aangesloten kan worden zoals Eco Schools of Young Innovators. Er kunnen kosten zijn voor materialen, lesmethodes, lespakketten, uitjes, gastsprekers, cursussen en trainingen op het gebied van duurzaamheid. In ons inkoopbeleid staat dat duurzaamheid altijd meeweegt als criterium voor leveringen, diensten en werken, dus ook op dat vlak zou duurzaamheid te zien kunnen zijn op begrotingen.

Welke kosten op het gebied van duurzaamheid verwachten we te maken op de verschillende onderdelen van de Whole School Approach?

Financiën pedagogiek & didactiek

Op alle Esprit scholen willen we leerlingenparticipatie op het gebied van duurzaamheid stimuleren. Dit kan op verschillende manieren. Eco Schools is een wereldwijd programma dat structuur geeft om dit voor elkaar te krijgen en hierbij begeleiding biedt. Wij willen dat het mogelijk is voor elke Esprit School om Eco school te worden. Naast Eco Schools worden er de laatste tijd steeds meer lesprogramma's ontwikkeld op het gebied van duurzaamheid. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het Young Innovators programma waarbij leerlingen meedoen aan een climathon (hackathon) met echte duurzaamheidsvraagstukken van regionale opdrachtgevers. Een meer sociale aanvliegroute om duurzaamheid verder in de pedagogiek van een school te verankeren zou deelname aan MDT (maatschappelijke diensttijd) kunnen zijn. Hiervoor zijn op het moment veel subsidies en de verwachting is dan ook niet dat deelname aan dit programma voor een school extra kosten met zich meebrengt. Ook via programma's rondom

(planetair) burgerschap zou duurzaamheid verder in een school verankerd kunnen worden.

Financiën curriculum

Het is ons streven duurzaamheid in het curriculum verweven te krijgen, niet als een losse dag of als een extra project, maar zo integraal mogelijk. Dit betekent kosten voor materialen of lesmethodes, lespakketten, uitjes, etc. Docenten die hierin inspiratie willen opdoen van elkaar kunnen zich aansluiten bij het duurzaamheid docentennetwerk. Voor de bijeenkomsten van het netwerk is een locatie nodig, eten en soms zijn er ook kosten voor materialen of een gastspreker. Docenten kunnen via het aanbod van de Esprit Academy cursussen volgen om zich hier verder in te specialiseren (zie professionele ontwikkeling).

Financiën gebouwen

Al een aantal jaar zijn circulariteit, natuurinclusiviteit en energieneutraliteit de uitgangspunten bij bouw-en inrichtingsprojecten van Esprit. De circulaire gevelrenovatie van het Mundus Lyceum heeft laten zien dat deze uitgangspunten geen extra geld hoeven te kosten. De komende jaren willen we voor al onze gebouwen bewegen van meerjarenonderhoudsplannen (MJOP's) naar duurzame meerjaren-investeringsplannen (DMIP's). Alle onze gebouwen moeten aardgasvrij worden en uiteindelijk CO2-neutraal. Zoals de quick wins energiebesparing vaak eerst eerst investeringen nodig hebben die zich daarna terugverdienen, zal dit ook zijn met de duurzame meerjaren investeringsplannen. Dit zal zichtbaar gemaakt worden op de begroting bij groot onderhoudsvoorzieningen. De kosten voor de gebouwen zijn zo groot dat ze via subsidies van het rijk en de gemeente moeten gaan en niet via de duurzaamheidsbeurs van het college van bestuur. Uiteraard kan Esprit soms wel besluiten naast deze subsidies een extra eigen bijdrage te leveren, zoals in het verleden ook gebeurd is bij bijvoorbeeld het 4e gymnasium.

Financiën bedrijfsvoering

Duurzaam inkopen is een van de uitgangspunten van ons inkoop-en aanbestedingsbeleid. Naast prijs weegt bij elke inkoop-en aanbesteding ook duurzaamheid mee. Hierbij wordt gekeken naar de gehele levenscyclus van een

product van verwerving en gebruik tot onderhoud en afvalverwerking. Esprit houdt bij de inkoop ook de mogelijkheden voor het MKB en lokale leveranciers in het oog. Soms zal dit extra kosten met zich meebrengen. Zo is papier met een eco-keurmerk duurder dan papier zonder zo'n keurmerk. Ook op het gebied van personele inkoop speelt duurzaamheid een rol. Duurzame inzetbaarheid vormt een aparte paragraaf in het strategisch HR beleidsplan. Het inzetten op een uitgebreid vitaliteitsaanbod, maatwerk voor senioren, aandacht voor starters en zij-instromers, vraagt om investeringen, maar de verwachting is dat zich terugverdient. Het verduurzamen van schoolkantines, door bijvoorbeeld over te gaan op een volledig vegetarisch of plantaardig aanbod, hoeft geen extra geld te kosten. Het aanleggen van extra watertappunten in scholen vraagt wel om een investering.

Financiën professionele ontwikkeling

Omdat op dit vlak zo veel winst te behalen valt, willen we vol inzetten op professionele ontwikkeling op het gebied van duurzaamheid. Er zijn kosten voor cursussen in de Esprit Academy en kosten voor gastsprekers en workshops op studiedagen en ii&i dagen. Er zullen ook kosten zitten aan het opzetten van professionele kennisnetwerken.

Financiën communicatie

Tot slot is de verwachting dat er budget nodig zal zijn om ons duurzame verhaal verder zichtbaar te maken en aan verschillende doelgroepen (medewerkers, leerlingen, ouders, nieuwe docenten) te vertellen. Het uitgangspunt hierbij is om aan te sluiten bij de Esprit brede communicatiestrategie en duurzaamheid hierin op te nemen als een van de focuspunten.

6. De komende 1,5 jaar

Onderstaande afbeelding maakt zichtbaar wat binnen de Whole School Approach de grote lijnen zijn waar we mee aan de slag willen gaan.

Figuur 10: De duurzame plannen van Esprit aan de hand van de Whole School Approach.

Visie en beleid

Via dit plan duurzaamheid willen we onze visie op duurzaamheid binnen Esprit en bijbehorende vervolgstappen vastleggen. Eventueel kan er een focusgroep duurzaamheid worden opgesteld om dit document verder aan te scherpen of om een apart visiedocument te schrijven.

Het curriculum

De start is gemaakt met het opzetten van het Duurzaamheid Docentennetwerk. Op dit moment zijn er 38 docenten van verschillende Esprit scholen bij aangesloten. Het netwerk gaat een aantal keer per jaar bij elkaar komen om zich verder te verdiepen in duurzame thema's die leven binnen de groep. Het is met name via deze docenten dat de verdere verankering van duurzaamheid in het curriculum gaat plaatsvinden. Via het netwerk zullen er best-practices en tips uitgewisseld worden tussen de verschillende Esprit scholen, zodat niet iedereen het wiel

opnieuw hoeft uit te vinden. Nergens in ons onderwijs willen wij gebruik maken van gastlessen, onderwijsmateriaal, excursies, festivals of onderwijssevents waar [de fossiele industrie](#) achter zit. Ter verduidelijking, hiermee bedoelen we niet dat we nooit materialen van plastic willen gebruiken, maar dat we geen beïnvloeding van de fossiele industrie in onze klas toestaan. Ook via dagen voor de leidinggevenden en korte workshops voor de MT leden willen we zorgen dat er meer kennis is over duurzaamheid binnen het onderwijs zodat het verder in het curriculum verankerd kan worden.

Pedagogiek en didactiek

Wij vinden het belangrijk leerlingen een duurzaam handelingsperspectief te geven en te betrekken bij de verduurzamingsvraagstukken waar we voor staan. Het is via het Duurzaamheid docentennetwerk dat we de leerlingen willen bereiken. Binnen programma's als Eco-Schools en de Vreedzame School staan leerlingen centraal (student-led change), maar daarbij is wel ondersteuning door een volwassene nodig. Ook buiten de structuur van bestaande programma's om is er ruimte voor leerlingen om zelf met duurzame initiatieven komen of een "green-team" op te richten. Naast leerlingen willen wij dat ook anderen binnen de school, docenten en OOP-ers, de ruimte krijgen wanneer zij met goede duurzame initiatieven komen die passen binnen de Whole School Approach.

Gebouw & bedrijfsvoering

Op het gebied van gebouw en bedrijfsvoering zijn we al begonnen met de 0-meting om onze CO2 voetafdruk in kaart te brengen. Aan de hand hiervan weten we waar veel impact zit en kunnen we ook een CO2-reductieplan maken. Wat op dat gebied precies onze ambitie is gaan we verder onderzoeken. Een deel van de scholen is al bezig met het implementeren van de [Esprit Energie Inventarisatie maatregelen](#), op het gebied van gebouw, gebruik en gedrag. Op sommige scholen helpt een team van bouwkundig- en installatietechnische experts om deze maatregelen te realiseren. Deze aanpak gericht op quick wins willen we gaan uitbreiden naar een meer integrale aanpak, genoemd integraal energiemanagement. Het maken van duurzame meerjaren onderhoudsplannen is daar ook onderdeel van. Het inkoopbeleid willen we verder aanscherpen op het gebied van duurzaamheid. We

willen verder gaan met onze circulaire, natuurinclusieve, modulaire aanpak in de bouw zodat we hier steeds beter in worden. Deze uitgangspunten willen we in al onze bouw, renovatieprojecten en inrichtingsprojecten meenemen. We gaan het e-bike project evalueren en aan de hand daarvan en aan de hand van de CO2 nulmeting en het CO2 reductieplan besluiten we of we nog vervolgstappen willen zetten op het gebied van duurzame mobiliteit. Tot slot is duurzame inzetbaarheid een belangrijk onderdeel van het HR beleidsplan. Het is daarbij onze visie dat de integratie van duurzaamheid in onze organisatie en onderwijspraktijk niet een kwestie is van iets erbij doen, maar van dingen anders doen. Door op het gebied van duurzaamheid professionele ontwikkeling aan te bieden willen we medewerkers duurzaam inzetbaar houden.

Professionele ontwikkeling

De Online Esprit Academy wordt een belangrijke plek om quick learnings op het gebied van duurzaamheid in het onderwijs met docenten en schoolleiders te delen. Ook willen we vanuit de Esprit Academy cursussen over duurzaamheidsonderwijs aanbieden. We gaan onderzoeken of er via het Duurzaamheid Docentennetwerk interesse is om een professionele leergemeenschap op te zetten in samenwerking met andere onderwijsinstellingen zoals de HvA, de Uva en de TUE. Leidinggevenden willen we professionele ontwikkeling op het gebied van duurzaamheid aanbieden aan de hand van mini colleges en workshops op de dagen van de leidinggevenden.

Omgeving

We willen werken aan het opbouwen van een duurzaamheidsnetwerk met daarin relaties die relevant zijn voor de leerlingen, docenten, schoolleiders, OOP het CvB en de duurzaamheidscoördinator. We willen outdoor learning aanmoedigen. Vanuit IVN en ANMEC is daar veel materiaal voor, maar ook intern hebben we Aurelia Chevreul-Gaud als outdoor learning specialist en Felix Spee met zijn initiatief [Veldwerk in de Stad](#), die meer over hun visie en pedagogiek kunnen delen om anderen te inspireren. Ook op het gebied van sociale cohesie met de buurt willen we best practices uitwisselen tussen de scholen. Duurzame subsidies en samenwerkingsmogelijkheden willen we in kaart brengen.

Bijlagen

1. Tijdsplan uitwerking plannen

Visie en Beleid

Nu	Doelen voor zomervakantie 2023	Doelen voor zomervakantie 2024	Doelen 2027	Met wie/langs wie?
Er is een Esprit definitie van duurzaamheid en het belang dat Esprit hecht aan duurzaamheid komt terug in ons onderwijsmanifest en inkoopbeleid.	Dit plan duurzaamheid heeft feedback ontvangen van CvB, MT, GMR en docentennetwerk, (Irn ook?) en input vanuit die groepen is verwerkt zodat het een breed gedragen plan is. Er is overlegd met het CvB aan welke visie en beleidsdocumenten behoefte is naast dit plan en welke vorm dat krijgt. Eventueel is er een focusgroep opgezet om het plan verder aan te scherpen of een apart visiedocument te schrijven.	Het plan duurzaamheid is verder tot uitvoering gebracht.	Visie is verankerd in de praktijk van onze organisatie en ons onderwijs.	CvB, MT, GMR en docentennetwerk, leerlingen (?), focusgroep?

Curriculum:

Nu	Doelen voor zomervakantie 2023	Doelen voor zomervakantie 2024	Doelen 2027	Met wie/langs wie?
Er is geen netwerk van docenten/voortrekkers .	Voortrekkers in kaart gebracht, duurzaamheidscoördinator (duco) heeft hen allemaal ontmoet en minstens 1x bij elkaar gebracht.	Voortrekkers komen 3 of 4x per jaar bij elkaar onder leiding van duurzaamheidscoördinator (duco). Elke bijeenkomst heeft een thema en een opbrengst. Het wordt duidelijk waar voortrekkers tegenaan lopen en duco ondersteunt waar mogelijk.	De groep voortrekkers heeft veel navolging gekregen en een hoop in beweging gezet binnen de scholen (ondersteuning green-teams van leerlingen, integratie duurzaamheid in curriculum, etc.) Per school is er nu een sterk netwerk van voortrekkers dat focust op de uitdagingen van die locatie. 1 x per jaar duurzame uitwisselingsdag tussen scholen.	CvB en MT
Er zijn geen Espritbrede acties .	Er is onderzocht in MT overleg of hier behoefte aan is. Zo ja, plannen maken en acties coördineren.	De eerste Espritbrede acties zijn uitgevoerd en geëvalueerd.	Gedurende het jaar lopen er meerdere Esprit-brede duurzaamheidsacties. Ze zijn verankerd in het curriculum en in de jaarkalender. Ze werken verbindend en versterken de duurzame identiteit van Esprit.	CvB en MT

<p>Er is geen duurzaamheidsbeleid voor onderwijsmateriaal/events.</p>	<p>Beleid is geschreven en gecontroleerd door jurist. Er zal binnen Esprit geen onderwijsmateriaal gebruikt worden of meegedaan worden aan events waar de fossiele industrie achter zit.</p>	<p>Schoolleiders en duurzaamheidscoördinator dragen alternatieven aan als docenten tegen uitvoering aanlopen.</p>	<p>Het beleid is geïntegreerd.</p>	<p>CvB - MT</p>
<p>Er wordt op het gebied van duurzaamheid niets/heel weinig uitgewisseld tussen de MT-leden/ scholen.</p>	<p>Behoeftte van docenten en MT-leden rondom uitwisseling in kaart gebracht. (Een gedeelde drive met tips, ervaringen en lesmateriaal, een jaarlijks inspiratiefilmpje met hoogtepunten, een aparte pagina van de Esprit website, etc.? Voortrekkers helpen behoeften in kaart brengen en zorgen voor uitwisseling binnen de scholen.)</p>	<p>Naar aanleiding van behoeften is een gedeelde drive/document/website/filmpje gemaakt.</p>	<p>Bijvoorbeeld: Het jaarlijkse Esprit duurzame hoogtepunten-filmpje ziet er professioneel uit, wordt op alle scholen en ook door veel ouders bekeken. Docenten en leerlingen vinden het een eer als ze er in terugkomen. Veel best-practises worden zo verspreid en ook de Esprit brede acties komen er in terug.</p>	<p>via docentennetwerk, afstemmen met CvB</p>

Pedagogiek & Didactiek:

Nu	Doelen voor zomervakantie 2023	Doelen voor zomervakantie 2024	Doelen 2027	Met wie/langs wie?
Op sommige scholen worden duurzame initiatieven van leerlingen, docenten en medewerkers gestimuleerd.	Door communicatie vanuit CvB, MT, GMR, MR, DuCO is het voor alle leerlingen, docenten en OOP duidelijk dat er ruimte is voor goede duurzame initiatieven.	Op alle scholen worden duurzame initiatieven gestimuleerd. Hierdoor is er op zijn minst 1 duurzame voortrekker-docent per school en zijn duurzame initiatieven ontstaan vanuit de green-teams van leerlingen.	Op alle scholen (en tussen de scholen) lopen allerlei duurzame initiatieven die elkaar versterken.	CvB - MT -> de scholen in, GMR ->MR.
De AICS is Eco-School en heeft een bronzen medaille. Op het 4e gymnasium is een klimaatgroep die soms actief is. Op sommige scholen zijn dus groepjes leerlingen actief op het gebied van duurzaamheid, maar dit is meestal nog weinig structureel en nog weinig in samenhang.	De schoolleiders en koplopers stimuleren leerlingen om een 'green-team' op te zetten. Eco-school worden is niet de enige richting, maar het is wel een aanpak waarbij leerlingen centraal staan en die structuur en houvast biedt + een erkend label.	De meeste Esprit scholen hebben een eigen 'green-team'. Een deel van de Esprit scholen is op weg om Eco-school te worden.	Alle scholen die Eco-school wilden worden hebben de groene vlag. Esprit heeft ambitieniveau "bos" van Eco-Schools: duurzaamheid is alom aanwezig. Uit de leerlingen zijn prachtige initiatieven ontstaan op het gebied van voedsel, afval, spullen, natuur, vervoer, mensen, etc.	CvB, MT, netwerk duurzame docenten ->leerlingen

Gebouw en bedrijfsvoering:

Nu	Doelen voor zomervakantie 2023	Doelen voor zomervakantie 2024	Doelen 2027	Met wie/langs wie?
Het is nog niet duidelijk wat de CO2 uitstoot van Esprit is.	Er is een 0-meting gedaan en een CO2 reductieplan opgesteld.	Eerste evaluatie van CO2 reductieplan. Meerdere quick wins zijn behaald en eerste grote stappen gezet.	Esprit zit op koers om in ...een klimaatneutrale organisatie te zijn.	CvB - MT - Partij die 0-meting uitvoert - GMR
De ambitie Esprit klimaatneutraal in 2030 is een paar keer langsgesproken, maar nog niet overal goed gevallen.	Er is onderzocht met het CvB en MT welke ambitie we op het vlak van CO2 reductie willen hebben.	De ambitie en hoe ver we er mee zijn, zijn vindbaar op de Esprit website.	Esprit zit op koers om in .... een klimaatneutrale organisatie te zijn.	CvB-MT-FB
Er is nog geen plan energiebesparing winter 2022-2023	Energiebesparings sessie is georganiseerd, document met tips is gemaakt en gedeeld met MT leden. Als vervolg wordt onderzocht of een expertteam langs de scholen kan. Verdere details volgen nog.			
Alle scholen hebben een MJOP (meerjaren onderhouds plan) maar er zijn nog geen duurzame MJOP's.	Start is gemaakt met het maken van duurzame MJOP's.	Alle Esprit scholen hebben een duurzaam MJOP.	Het duurzame MJOP is in werking.	MT - FB(Ginnie) - DuCo (=duurzaamheidscoördinator)

Er is nog geen centrale en duurzame bestemming voor “hardware”.	Inventarisatie gemaakt in samenwerking met hoofd IM. In overleg met MT en CvB keuze gemaakt.	Alle oude laptops, computers, Ipads, chromebooks, digiborden etc. krijgen een duurzame bestemming.	Circulariteit vormt een centraal onderdeel binnen de Esprit bedrijfsvoering, o.a. op het gebied van hardware.	DuCo - hoofd IM - MT - CvB -GMR
Het inkoopbeleid is summier op het onderdeel duurzaamheid.	Er zijn referenties opgevraagd bij andere onderwijsinstellingen en er is gekeken naar de behoeften van FB en MT-leden.	Het Esprit inkoopbeleid is aangepast en duurzaamheid is er stevig in verankerd.	Een duurzaam inkoopbeleid helpt onze CO2 reductiedoelen te halen. Naast CO2 wordt er gekeken naar duurzaamheid in brede zin.	DuCo- hoofd FB - CvB -GMR
Circulariteit is al onderdeel van meerdere Esprit inrichtings-en (ver)bouwprojecten .	Er wordt ook georiënteerd op biobased en natuurinclusief inrichten en bouwen. Referentiedocumenten op dit gebied opgevraagd bij andere onderwijsinstellingen.	Circulariteit, biobased en natuurinclusief inrichten en bouwen als uitgangspunt van Esprit wordt ergens vastgelegd.	Op papier en in de praktijk zijn circulair, biobased en natuurinclusief inrichten en bouwen de uitgangspunten bij Esprit.	DuCo - hoofd FB - GMR
Op het gebied van duurzame mobiliteit loopt het E-bike project net.	Het e-bike project is tussentijds geëvalueerd. Via het CO2 reductieplan is meer inzicht in de impact van mobiliteit op onze voetafdruk. Er wordt onderzocht of er elektrische laadpalen bij de scholen kunnen	Er wordt gekeken of en in welke vorm het E-bike project kan worden voortgezet en of er nog meer acties moeten volgen op het gebied van mobiliteit.	70% van de medewerkers komt op de fiets naar het werk. Duurzame mobiliteit vormt een belangrijke pijler binnen de CO2 reductiedoelen.	DuCo - Hoofd HR - CvB - GMR

	komen.			
Er wordt vanuit HR een inventarisatie gemaakt of er reiskostenvergoeding kan komen voor mensen die met de fiets en OV naar het werk reizen.	Na onderzoek blijkt dat dit lastiger is dan verwacht.	Naar aanleiding van het CO2 reductieplan kijkt DuCo met HR of we verder willen gaan met de reiskostenvergoeding en zo ja, hoe.	De medewerkers die niet met de fiets naar het werk kunnen komen grotendeels met het OV. Duurzame mobiliteit vormt een belangrijke pijler binnen de CO2 reductiedoelen.	HR - DuCo - CvB - GMR
Het fiscaal vrije aanbod heeft nu een focus op 'vitaliteit'. Vaak zit daar een sterke overlap met een duurzame levensstijl, maar niet altijd.	DuCo heeft onderzocht met HR hoe duurzaamheid en CO2-reductie nog meer een rol kunnen spelen bij het fiscaal vrije aanbod.	Het fiscaal vrije aanbod is ook een duurzaam aanbod.	Het fiscaal vrije aanbod is nog steeds een duurzaam aanbod.	HR - DuCo - CvB - GMR
Er is nog geen duurzaam beleid wat betreft eten . Vanuit de GMR komt de wens om altijd een duurzame, lokale, plantaardige optie te hebben.	DuCo heeft onderzocht welke behoeften er zijn op dit gebied bij MT-leden. Via CO2 reductieplan wordt duidelijk hoeveel effect Espritbreed beleid, bijvoorbeeld voor "carnivoor geef het door" voor invloed heeft op CO2 reductie. DuCo borgt dat "gezond voor mensen" samengaat met "goed voor de	Espritbreed beleid is vastgesteld. Leerlingen zijn aan de slag met het verduurzamen van schoolkantines. Voedsel is ook een van de onderdelen waar in het curriculum wordt ingespeeld op duurzaamheidsvraagstukken.	Het is normaal dat er op school alleen eten wordt aangeboden dat zowel gezond is voor mensen als voor de planeet. Doordat kennis over dit onderwerp zo goed verankerd is snappen leerlingen ook waarom dit zo is. Er zijn veel projecten en lessen waarbij leerlingen met voedsel aan de slag gaan (denk aan samen koken, het aanleggen van een	Duurzame voortrekkers - MT - GMR - CvB

	planeet". TommyTomato is geëvalueerd.	Indien succesvol wordt TommyTomato op meer Esprit scholen uitgerold.	school-moestuin, helpen op een boerderij, een bezoek aan een tentoonstelling over voedsel van de toekomst, etc.)	
--	--	--	--	--

Professionele ontwikkeling:

Nu	Doelen voor zomervakantie 2023	Doelen voor zomervakantie 2024	Doelen 2027	Met wie/langs wie?
Op de ii&i dag is nu in sommige clusters al aandacht voor duurzaamheid (gast spreker + workshops), maar dit is nog niet structureel.	Duurzaamheidscoördinator heeft geholpen duurzame inhoud en vorm te geven aan de ii&i dag 2023 . Duurzame netwerk wordt ingezet. Inspireren en 'concrete handvatten meegeven' zijn het uitgangspunt.	De ii&i dag 2023 is geëvalueerd en uit sommige workshops volgen vervolgstappen.	Duurzame ii&i dagen blijken hun vruchten af te werpen en het aantal duurzame voortrekkers & initiatieven te vergroten.	HR opleiding -CvB- -DuCo -MT.
Binnen de Esprit Academy is nu nog geen aanbod gericht op duurzaamheid.	Oriëntatie op duurzaam aanbod binnen Esprit Academy. Op het moment denkt DuCo aan video-serie met best practices uit het netwerk en cursusaanbod.	Duurzame aanbod binnen de Esprit Academy is gemaakt en wordt geëvalueerd.	Alle Esprit docenten die extra handvatten zoeken om duurzaamheid in hun curriculum te verankeren hebben daarvoor training kunnen volgen.	HR opleiding -CvB- -DuCo -MT ->docenten.

Tijdens studiedagen op scholen is nu nog weinig aandacht voor integratie van duurzaamheid in het curriculum.	Schoolleiders die aangeven hier behoefte aan te hebben krijgen hulp van duurzaamheidscoördinator voor invulling dag.	Meerdere studiedagen hebben 'duurzaamheid & onderwijs' als focus gehad.	Een terugkerende focus op het thema duurzaamheid tijdens studiedagen is inmiddels gebruikelijk op de meeste Esprit scholen.	MT- DuCo
Er is 3x per jaar een dag voor leidinggevenden. Duurzaamheid is geen thema.	Zorgen dat duurzaamheid minsten 1x per jaar een thema is. Gast sprekers regelen, inhoud geven aan middag.	Zorgen dat duurzaamheid minsten 1x per jaar een thema is. Gast sprekers regelen, inhoud geven aan middag.	Duurzaamheid komt regelmatig langs als thema op dagen voor leidinggevenden. Er zijn al een hoop verdiepingsslagen gemaakt.	HR opleiding -CvB- -DuCo -MT.
MT en CvB heeft weinig inhoudelijke kennis van duurzaamheid binnen het onderwijs.	DuCo organiseert een serie mini-colleges op dit gebied.	Mini-colleges worden geëvalueerd en voortgezet.	CvB en MT zijn inhoudsexperst op het gebied van duurzaamheidsonderwijs.	CvB, MT, DuCo.
Er is nog geen professionele leergemeenschap op het gebied van duurzaamheid.	DuCo heeft onderzocht of het mogelijk is een PLG op te zetten in samenwerking met de HvA en Uva en plannen verder uitgewerkt.	PLG gaat van start.	PLG loopt. Via de PLG ontwikkelen docenten zich binnen de domeinen van Marco Snoek en brengen ze duurzaamheid op professionele wijze verder de school in.	CvB, HvA, Uva, hoofd Esprit Academy, Opleidingsschool en

Omgeving:

Nu	Doelen voor zomervakantie 2023	Doelen voor zomervakantie 2024	Doelen 2027	Met wie/langs wie?
Duurzaam netwerk op gebied van onderwijs, facilitaire zaken, professionele ontwikkeling.	Duurzaam netwerk op gebied van onderwijs, facilitaire zaken en professionele ontwikkeling is uitgebreid en een aantal keer van pas gekomen. Bijvoorbeeld samenwerking Yuverta bij tuinontwerp.	Duurzaam netwerk is in kaart gebracht en komt vaak van pas.	De metafoor “bos” van Eco Schools gaat op voor het netwerk van Esprit: duurzaamheid is alom aanwezig. Als voorloper worden we vaak door andere scholen en besturen uitgenodigd om onze aanpak te delen.	DuCo -> voor wie het relevant is (Hoofd FB-MT- CvB - Netwerk docenten, etc.)
Er is nog weinig uitwisseling tussen de scholen op het gebied van buitenonderwijs en duurzame samenwerking met de omgeving.	DuCo kijkt welke vorm voor uitwisseling geschikt is.	Buiten leren en sociale cohesie met de buurt worden gestimuleerd. Via uitwisselingen tussen de scholen worden best-practises verspreid.	Op alle scholen krijgen leerlingen regelmatig buiten-onderwijs en op alle scholen wordt er gewerkt aan sociale cohesie met de buurt.	CvB, MT, DuCo, Outdoor learning specialist (Aurelia).
Er is nog geen overzicht van duurzame subsidies .	Begin van een overzicht is gemaakt van duurzame subsidies voor FB, voor MT en voor docenten.	Overzicht is completer. Enkele subsidies zijn aangevraagd en na afloop geevalueerd.	Subsidies zijn gebruikt voor verduurzamingsopgave scholen.	DuCo -hoofd FB - CvB - MT

Communicatie:

Nu	Doelen voor zomervakantie 2023	Doelen voor zomervakantie 2024	Doelen 2027	Met wie/langs wie?
Op de website komt het woord duurzaamheid nu alleen terug in het onderwijsmanifest. Verder is er niets over te vinden.	Oriëntatie met CvB of en hoe we duurzaamheid terug willen laten komen op de Esprit website. Het plan duurzaamheid is gepubliceerd (net zoals strategisch plan HR).	Op de Esprit website is voor ouders en medewerkers te zien hoe de pijler 'duurzaamheid' inhoud krijgt binnen Esprit.	Naast duurzame beleidsdocumenten is heel veel concreets te vinden over de invulling van duurzaamheid op de Esprit website.	DuCo - CvB - GMR
Ik verwacht dat het woord 'duurzaamheid' niet of zelden terugkomt in de schoolplannen.	Oriëntatie met CvB hoe we duurzaamheid terug willen laten komen in schoolplannen.	Alle nieuw opgestelde schoolplannen beschrijven hoe duurzaamheid een rol krijgt binnen de school. De WSA (whole school approach) kan hiervoor een handig hulpmiddel zijn.	Per school is in het schoolplan terug te vinden hoe de pijler duurzaamheid invulling krijgt.	CvB - DuCo - MT
Het woord duurzaamheid komt niet/nauwelijks voor in de schoolgidsen.	Oriëntatie met CvB hoe we duurzaamheid terug willen laten komen in schoolgidsen. Alle schoolgidsen opvragen en checken of dit gebeurt is.	Alle schoolgidsen beschrijven hoe duurzaamheid een rol krijgt binnen de school. De WSA kan hiervoor een handig hulpmiddel zijn.	Per school is in de schoolgids terug te vinden hoe de pijler duurzaamheid invulling krijgt.	CvB - DuCo - MT
Behalve het filmpje over	Checken behoeften	Naar aanleiding van	Bijvoorbeeld: Het	DuCo - Docentennetwerk

de circulaire gevelrenovatie van het Mundus is er nog geen beeld bij duurzaamheid op de Esprit scholen.	docenten hierover (zie uitwisseling curriculum).	behoefte is een document/website/filmpje gemaakt.	jaarlijkse Esprit duurzame hoogtepunten-filmpje ziet er professioneel uit, wordt op alle scholen en ook door veel ouders bekeken. Docenten en leerlingen vinden het een eer als zij er in terugkomen. Veel best practises worden zo verspreid en ook de Esprit brede acties komen er in terug.	-CvB -MT ->docenten.
Er is nog geen Esprit Kijktool duurzaamheid.	In MT-overleg navragen of er bij collegiale visitatie behoefte is aan een "kijkwijzer" duurzaamheid. Zo ja, dan WSA gebruiken om deze te maken.	Kijkwijzer is gebruikt en geëvalueerd.	De kijkwijzer is standaard onderdeel geworden van collegiale visitaties. Hij helpt integraler kijken naar duurzaamheid binnen de school en maakt duidelijk waar verbeterpunten liggen.	DuCo - MT - CvB
Er zijn wel centraal verstuurd e-bike nieuwsbrieven maar geen duurzame nieuwsbrieven.	In MT-overleg vragen of er behoefte is aan duurzame input voor nieuwsbrieven of aan een centraal gestuurde duurzame nieuwsbrief.	Duurzame tips vanuit duurzaamheidscoördinator bereiken docenten.	Duurzame tips bereiken docenten nog steeds.	DuCo - MT ->docenten
In het Merosch vakblad wint Esprit de ene na de andere	Oriënteren of er nog andere prijzen te winnen zijn die relevant kunnen	Zou leuk zijn als we ergens een prijs gewonnen hebben.	Esprit heeft een duurzame prijs gewonnen die ons helpt onze	DuCo -> persoon voor wie het relevant is (docent, hoofd FB, etc.)

bouw/renovatie-prijs.	zijn (denk aan Sustainabul VO, duurzame docent van het jaar verkiezing, gouden kikker etc.).		duurzame identiteit nog meer naar buiten toe uit te dragen.	
GMR heeft al lange tijd een duurzaamheidscommissie .	Duurzaamheidscoördinator plant 4x per jaar een bijeenkomst met GMR duurzaamheidscommissie om plannen te delen en ideeën te peilen.	Communicatie GMR en duurzaamheidscoördinator verloopt soepel. O.a. via de GMR bereiken duurzame plannen ook de scholen.	Duurzaamheidscommissie GMR leeft meer dan ooit (dankzij relevante input duurzaamheidscoördinator).	DuCo -GMR
Ouders kunnen niet duidelijk in communicatie terugvinden hoe de pijler duurzaamheid inhoud krijgt.	Georiënteerd op communicatie website, filmpje, document en schoolgidsen.	Website, filmpje/document en schoolgidsen maken voor ouders inzichtelijk wat de duurzame identiteit van Esprit in de praktijk betekent. Ook het CO2 reductieplan wordt op de Esprit website gedeeld.	Duurzaamheid is deel van de identiteit van Esprit scholen en ouders kunnen makkelijk vinden wat dat Esprit breed en op de school van hun kind inhoudt.	DuCo - (stappen per product, vaak MT en CvB)
De KOG commissie van de raad van toezicht weet nog niets van onze duurzame plannen.	De KOG commissie wordt meegenomen in onze duurzame plannen (presentatie, document?).	Notitie duurzaamheid staat standaard op de agenda van de KOG commissie.	Notitie duurzaamheid staat standaard op de agenda van de KOG commissie.	via Maarten, CvB.
Na succeservaringen met MBO's is SustainaBul gestart met een traject voor VO's.	DuCo oriënteert hierop en kijkt of het relevant is Esprit breed mee te doen.	Zo ja, dan gegevens ingevuld op SustainaBul website en inspiratie is opgedaan bij andere VO scholen en hun aanpak.	Esprit (of een van de Esprit scholen VO) wint de SustainaBul.	DuCo in overleg met CvB

2. Begroting

Deze volgt nog.

